

De Standaard

OPINIE INTELLECTUEEL EIGENDOM

Opdrachtgever, laat uw kunstenaar niet in de kou

In de zaak tussen de Vlaamse Gemeenschap en kunstenaar Marie Zolamian over intellectueel eigendom heeft die eerste nagelaten om in de juiste ondersteuning te voorzien, betogen de ondertekenaars.

Els Silvrants-Barclay (curator en senior onderzoeker, kernlid open platform State of the Arts), **Yasmina Reggad** (cocurator van het Franse Paviljoen Venetië Biënnale, artistiek directeur van Bienal das Amazônias Belém, performancekunstenaar)

Katrien Reist (cultuurwerker, kernlid State of the Arts), **Petra Van Brabandt** (hoofd onderzoek Sint Lucas Antwerpen, kernlid Engagement Arts)

Woensdag 20 april 2022 om 3.25 uur

<p>Het mozaïek voor het Museum voor Schone Kunsten Antwerpen werd in 2017 bij Marie Zolamian besteld. svg</p>

Het mozaïek voor het Museum voor Schone Kunsten Antwerpen werd in 2017 bij Marie Zolamian besteld. © svg

Vandaag spreekt een Belgische rechtbank zich uit over een lopend conflict tussen kunstenaar Marie Zolamian en de Vlaamse Gemeenschap. Voor de renovatie van het Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen gaf die haar in 2017 de opdracht voor een nieuwe mozaïek. De kern van dit conflict is een geschil over de intellectuele eigendomsrechten van het inmiddels voltooide mozaïek: de Vlaamse Gemeenschap staat erop de ambachtslui van Mosaico Di Due – aangesteld om Zolamians concept in 2018 uit te voeren – als enige auteurs van het mozaïek te crediteren, en reduceert Zolamian zo tot slechts de auteur van de tekeningen, niet van het afgewerkte werk. De rechtszaak kan een belangrijk juridisch precedent worden dat de auteursrechten van kunstenaars ten opzichte van hun medewerkers fundamenteel verandert en zelfs tenietdoet.

Vertaalslag

Wij ontkennen niet dat de discussie over intellectueel eigendom belangrijk is. Is de kunstenaar per definitie de enige auteur van een werk, of kunnen dansers, modellen, bouwers en uitvoerders ook als (mede-)auteurs worden beschouwd? Het is een complexe en potentieel explosieve kwestie: hoe vermijden we dat we de conceptuele en intellectuele arbeid van de kunstenaar – vaak al onderbetaald en ondergewaardeerd – in diskrediet brengen, terwijl we tegelijk de inbreng van de medewerkers en uitvoerders erkennen en waarderen?

Een artistiek expert zou aangesteld moeten worden om de vertaalslag te helpen maken tussen de kunstenaar en de talloze andere partijen

Deze kwestie verdient een zorgzame uitwisseling tussen alle partijen aan het prille begin van een kunstopdracht. Idealiter wordt zo'n gesprek bemiddeld door een artistiek expert die de vertaalslag kan helpen maken tussen de kunstenaar en de talloze andere partijen die bij een kunstopdracht betrokken zijn in de context van zo'n complexe renovatie: de opdrachtgever(s) (hier zowel het museum als de Vlaamse Gemeenschap), de architect(en), de diverse aannemers en uitvoerders.

- KMSKA heropent over een jaar (https://www.standaard.be/cnt/dmf20210926_97798552)

Zo'n dialoog is cruciaal om het wederzijdse begrip, vertrouwen en de consensus op te bouwen die nodig zijn om de waarden en finaliteiten van de betrokken partijen met elkaar te verzoenen, en om de rol en de positie van de kunstenaar – ook als auteur van het werk – daarin te verduidelijken en te vrijwaren.

In openbare ruimten zoals pleinen, ziekenhuizen, scholen of andere ruimten die buiten de gecodeerde tentoonstellingsruimte vallen, zijn kunstenaars bijzonder kwetsbaar: ze werken samen met opdrachtgevers en aannemers met geen of weinig kennis van het artistieke veld en de artistieke praktijken, ze balanceren tussen de opdracht en hun eigen artistieke autonomie, terwijl van hen verwacht wordt dat ze een efficiënte dienst leveren of aan ieders verwachtingen beantwoorden.

Dat is een grote praktische en emotionele last om te dragen, en vraagt om een ondersteunend systeem gedurende het hele proces van een kunstopdracht.

Volle verantwoordelijkheid

In het geval van Marie Zolamian werd er geen artistiek expert aangesteld om te bemiddelen, ook al beschikt de opdrachtgever in haar geval – de Vlaamse Gemeenschap – over een Platform Kunst in Opdracht met waardevolle expertise op dat vlak.

Na het ontslag van Manfred Sellink

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20200228_04869686) als directeur had zij in het museum geen artistieke bemiddelaars die deze rol op zich konden nemen en werd ze alleen omringd door mensen die met het management van het museum of het bouwdoosje te maken hadden. Het proces van de uitvoering van het mozaïek raakte steeds meer gespannen naarmate de wensen van de kunstenaar en de ambachtslieden verder uit elkaar groeiden. De ambachtslieden begonnen de leiding te nemen in het proces, met steun van de opdrachtgevers. Het ging zo ver dat Zolamian geen andere keuze had dan haar wensen voor de realisatie van het mozaïek via een advocaat kenbaar te maken. Uiteindelijk werd ze volledig buitengesloten van de afronding van haar eigen werk.

• Verbannen 'De Faam' krijgt ereplaats terug aan KMSKA
(https://www.standaard.be/cnt/dmf20211202_98302396)

Het museum en de Vlaamse overheid dragen de volle verantwoordelijkheid voor die escalatie. Het was hun verantwoordelijkheid om vanaf het begin en gedurende het hele traject zorgvuldig te bemiddelen in de voorwaarden van de samenwerking tussen de kunstenaar en de ambachtslieden. Bovendien verwachten wij van een opdrachtgever die bovendien ook een culturele instelling en een departement voor cultuurbeleid is dat die zich bewust is van de vaak precaire posities van kunstenaars in dit soort opdrachten, en dat hij personen met specifieke kennis en expertise over het bemiddelen van kunstopdrachten inschakelt om daarbij te helpen.

Wij staan aan de zijde van Marie Zolamian, die gedurende dit langdurige proces van bijna vijf jaar alles alleen heeft moeten afhandelen, met niet alleen financiële maar ook emotionele uitputting tot gevolg. Wij roepen het culturele veld en de culturele beleidsmakers op om te pleiten voor eerlijkere voorwaarden en ethische praktijken voor kunstopdrachten. Wij roepen de Vlaamse Gemeenschap op om de artistieke integriteit en rechten van Marie Zolamian te erkennen.

Verschenen op woensdag 20 april 2022